

Jumanyazova Muxabbat Xusinovna

Abu Rayhon Beruniy nomidagi

UrDU Boshlang'ich ta'lim

metodikasi kafedrasi dotsenti, f.f.n.

ORCID: 0000-0002-2471-5823

khiva1970@mail.ru

RAQAMLI RESURLAR ASOSIDA ERTAK MATNLARI BILAN ISHLASHNING INNOVATSION METODLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli resurslar asosida ertak matnlari bilan ishlashning innovatsion metodlari o'rganilgan. Unda interaktiv darsliklar, multimediya vositalari, rol o'yinlari va dramatizatsiya orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy, ijodiy va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish yo'llari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, raqamli resurslar, ertak matnlari, nutqiy kompetensiya, interaktiv metodlar, rolli o'yinlar, samaradorlik.

Аннотация. В данной статье исследуются инновационные методы работы с текстами сказок на основе цифровых ресурсов. В статье анализируются способы развития речевых, творческих и коммуникативных навыков младших школьников с помощью интерактивных учебников, мультимедиа, ролевых игр и драматизации.

Ключевые слова: начальная школа, цифровые ресурсы, тексты сказок, речевая компетенция, интерактивные методы, ролевые игры,

Abstract. This article explores innovative methods for working with fairy tale texts using digital resources. The study analyzes ways to develop primary school students' speech, creative, and communication skills through interactive textbooks, multimedia tools, role-playing, and dramatization.

Key words: primary school, digital resources, fairy tale texts, speech competence, interactive methods, role-playing

Kirish. Zamonaviy ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalar o'quv faoliyatini samarali tashkil etish, o'quvchilarning ijodiy va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita sifatida e'tiborga olinmoqda [4]. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun ertak matnlari nafaqat madaniy va estetik tarbiya vositasi, balki nutqiy, muloqot va tafakkur ko'nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi [7]. Raqamli resurslardan foydalanish esa ertaklarni interaktiv va ko'rgazmali tarzda o'rgatish imkonini beradi, o'quv jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Shu munosabat bilan, raqamli resurslar asosida ertak matnlari bilan ishlashning innovatsion metodlarini o'rganish pedagogik tadqiqotlar uchun dolzarb mavzu hisoblanadi.

Ta'lim tizimida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini rivojlantirish masalasi muhim hisoblanadi. An'anaviy metodlar ko'pincha o'quvchilarni nafaqat qabul qiluvchi sifatida qoldiradi, bu esa nutqiy va ijodiy ko'nikmalarning yetarli darajada shakllanishiga to'sqinlik qiladi [3]. Shu bilan birga, raqamli resurslar – interaktiv darsliklar, animatsiyalar, multimediya materiallari va onlayn platformalar – bolalarning nutqiy faoliyatini rag'batlantirish va ertak matnlarini o'rganishni qiziqarli qilishda samarali vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Metodologiya. Raqamli resurslar ta'lim jarayonida foydalanish uchun elektron shaklda mavjud bo'lgan axborot va o'quv materiallari bo'lib, ularni kompyuter, planshet, smartfon yoki boshqa raqamli qurilmalar orqali o'rganish va qo'llash mumkin. Raqamli resurslar kontentni vizual, audio, matnli va interaktiv formatda taqdim etish imkonini beradi va pedagogik jarayonning sifatini oshirishga xizmat qiladi [1; 4].

Raqamli resurslarning asosiy vazifasi – o'quv jarayonini interaktiv, individual va samarali qilish, o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini rivojlantirishdir. Ular quyidagi sohalarida ahamiyatga ega:

1. Ta'lim sifatini oshirish – multimedia vositalari orqali mavzularni tushuntirish, vizual va audio yordam bilan o'quvchilar e'tiborini jalb qilish.

2. Nutqiy va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish – interaktiv mashqlar, dialoglar, rolli o'yinlar va dramatisatsiya orqali o'quvchilar nutqiy faoliyatini rag'batlantirish.

3. Ijodiy tafakkur va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish – o'quvchilarni mustaqil faoliyatga jalb qilish, yangi g'oyalar yaratishga rag'batlantirish.

4. Moslashuvchanlik va individual yondashuv – har bir o'quvchining qobiliyati va rivojlanish sur'atini hisobga olgan holda o'quv materiallarini taqdim etish.

Adabiyotlar tahlili. Tadqiqotlar ko'rsatadiki, ertaklar orqali bolalar nutqiy va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantiradi, tafakkur va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini oshiradi [3;5] Raqamli resurslardan foydalanish esa bu jarayonni interaktiv, vizual va amaliy jihatdan boyitadi. Raqamli o'quv muhitlarida ertak matnlari bilan ishlash bolalarning nutqiy faoliyatini oshirish va ularni muloqotga jalb qilishda samarali ekanligini ta'kidlaydi. Smith va Brown [5] interaktiv multimediyali ertaklar o'quvchilarning e'tiborini oshirib, hikoyalarni tahlil qilish va ijodiy yechimlar ishlab chiqish imkonini berishi bayon qiladilar.

Ertak matnlari bilan ishlashdagi innovatsion metodlar – bu o'quv jarayonida an'anaviy dars usullarini raqamli texnologiyalar, interaktiv vositalar va kreativ pedagogik yondashuvlar bilan integratsiyalash orqali o'quvchilarning nutqiy, ijodiy va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan metodik tizimdir. Innovatsion metodlarning asosiy mohiyati ularning pedagogik jarayonni interaktiv, vizual va ijodiy tarzda boyitish, shuningdek, o'quvchilarning faol ishtirokini rag'batlantirishda namoyon bo'ladi. Ertaklar bilan ishlashda innovatsion metodlar nafaqat matnni tushunish va tahlil qilish, balki bolalarning nutqiy ifodasi, tafakkuri, fantaziyasi va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Muhokama va natijalar. Raqamli resurslar asosida ertak matnlari bilan ishlashning innovatsion metodlarning tatbiqini "Shirin uyqu" va "Och bo'ri" o'zbek xalq ertaklari [2] misolida ko'rib chiqaylik.

1. *Ertakni multimediyaviy formatda taqdim etish.* Raqamli resurslar yordamida ertaklarni matn, audio va video formatida o'quvchilarga taqdim etish mumkin. Masalan, "Shirin uyqu" ertagi interaktiv darslikda multimediyaviy slaydlar orqali berilishi mumkin: har bir sahna animatsiya yordamida jonlantiriladi, personajlarning nutqi audio orqali taqdim etiladi. Bu o'quvchilarga hikoyani vizual va eshitish jihatidan qabul qilish imkonini beradi, shuningdek, nutqiy va tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2. *Rolli o'yinlari va dramatisatsiya.* "Och bo'ri" ertagida bolalar rol o'yinlari orqali hikoyadagi qahramonlarni ijro etadi. Masalan:

* Bir guruh o'quvchilar bo'rini, boshqalari esa qahramonlarni ijro etadi.

* Raqamli resurs sifatida o'quvchilar multimediyaviy fon (o'rmon, uy) va qahramonlarning ovozini eshitish imkoniyatiga ega bo'ladi.

* Bu metod o'quvchilarning nutqiy faoliyatini rag'batlantiradi, ijodiy fikrlash va muloqot ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

3. *Ijodiy yozma va og'zaki mashqlar.* Ertaklarning mazmuni asosida o'quvchilar yangi hikoyalar yaratadi yoki mavjud voqealarni boshqacha yakunlaydi:

"Shirin uyqu" ertagi asosida o'quvchilar kompyuter yoki planshet orqali hikoyaning boshqa yakunini yozadilar.

"Och bo'ri" ertagi uchun o'quvchilar "Bo'ri nima qilmasligi mumkin edi?" degan savol asosida dialoglar yozadi yoki og'zaki hikoya qiladi.

Bu usul o'quvchilarning ijodiy tafakkuri, nutqiy va yozma ifoda ko'nikmalarini rivojlantiradi.

4. *Onlayn platformalar va interaktiv mashqlar.* Ertak matnlarini o'rganishda o'quvchilar onlayn viktorina va interaktiv mashqlar orqali faol ishtirok etadi: 1) har bir sahna yoki voqea bo'yicha savol-javoblar: "Shirin uyqu qahramoni nima qilmoqda?"; 2) multimedia asosidagi tanlov mashqlari: "Och bo'ri qahramonlar bilan qanday muomala qilishi kerak edi?"

Bu metod o'quvchilarning matnni tushunish, tafakkur va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi.

5. *Virtual va kengaytirilgan haqiqat (VR/AR) qo'llanilishi.* Ertaklarni VR yoki AR yordamida jonlantirish mumkin:

A. "Shirin uyqu" ertagidagi qahramonlar va manzaralarni virtual muhitda kuzatish, o'quvchilar hikoyaga interaktiv tarzda kiradi.

B. Och bo'ri ertagida o'rmon muhitini AR orqali vizual ko'rish va qahramonlar bilan o'zaro muloqot qilish imkoniyati yaratiladi.

Bu usul o'quvchilarning diqqatini jalb qiladi, nutqiy va muloqot ko'nikmalarini rag'batlantiradi, shuningdek, hikoyalarni vizual va tajribaviy jihatdan o'zlashtirishni osonlashtiradi.

Boshlang'ich ta'limda raqamli resurslardan foydalanib ertak matnlari bilan ishlashning samaradorligini oshirish yuzasidan quyidagi metodik tavsiyalarni keltirish maqsadga muvofiq bo'ladi:

1. Interaktiv darsliklardan foydalanish – ertaklarni multimediami formatda taqdim etish, audio va video materiallar bilan boyitish.

2. Rolli o'yinlari va dramatizatsiya – bolalarni hikoya ishtirokchisiga aylantirish, nutqiy faoliyatni rag'batlantirish.

3. Ijodiy yozma va og'zaki mashqlar – ertak asosida yangi hikoyalar yaratish, fikrlarni ifodalashni rag'batlantirish.

4. Onlayn platformalar integratsiyasi – viktorina, forum va interaktiv mashqlar yordamida o'quv jarayonini diversifikatsiya qilish.

5. Individual yondashuv – o'quvchilarning qobiliyatiga mos mashqlar, o'zlashtirish sur'atiga mos vazifalar berish.

Xulosa. Raqamli resurslar asosida ertak matnlari bilan ishlashning innovatsion metodlari ertakni interaktiv, vizual va ijodiy tarzda o'rganish imkonini beradi. "Shirin uyqu" va "Och bo'ri" ertaklari misolida ko'rsatib o'tilgan metodlar nutqiy kompetensiya, ijodiy fikrlash va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, interaktiv va multimedia vositalaridan foydalangan holda ertaklarni o'rganish o'quvchilarning faol ishtirokini oshiradi, tafakkurini rivojlantiradi va pedagogik jarayonni yanada unumli qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Alimov B. Raqamli resurslar pedagogik jarayonda. – Toshkent: Fan, 2020.
2. Aydarova U.B. O'qish savodxonligi. 2-sinf. III qism. – Toshkent: "Nnovda edutainment", 2023.- 80 b.
3. Bruner J. Actual minds, possible worlds. – Harvard University Press, 1986.
3. Halliday M. A. K. Learning How to Mean. – London: Edward Arnold, 1975.
4. Johnson L. Digital Learning Environments in Primary Education. – New York: Routledge, 2019.
5. Smith R., Brown T. Multimedia Storytelling in Education. – London: Palgrave Macmillan, 2021.
6. Smidt S. Learning through Stories. –Amsterdam: John Benjamins, 2014.
7. Vygotsky L. S. Mind in Society. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.